

ГІАЦИНТИК ПАЛЛАСІВ

Hyacinthella pallasiana (Steven) Losinsk.
(*Hyacinthus pallasianus* Steven)

Родина Гиацинтові — Hyacinthaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Причорноморсько-донецький ендемік.

Ареал виду та його поширення в Україні
Причорномор'я, сх. частина Пн. Приазов'я, Донецький кряж та Придніпровська рівнина, у пд.-сх. частині. Є вказівка для окол. м. Одеси. Адм. регіони: Дц, Лг, ?Од, Хс, Зп.

Чисельність та структура популяцій
Популяції за площею, чисельністю та щільністю дуже різні — від кількох до 100 особин на 1 м². У віковому спектрі переважає ліва частина, тобто молоді рослини.

Причини зміни чисельності
Порушення природних екотопів внаслідок господарського освоєння територій, випасання худоби, збирання рослин на букети.

Умови місцезростання
Кам'яністі степи, глинисті та вапнякові схили, відшарування пісковика, вугільних та глинистих сланців, крейди. Угруповання класу *Festuco-Brometea*. Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Геофіт. Багаторічна рослина 10–25 см заввишки. Цибулина куляста, з сіро-коричневими оболонками. Листків 2–3, лінійних, з ковпачкоподібною верхівкою, до основи звужених. Квітки фіолетово-блакитні, зібрані у корот-

коциліндричну китицю. Оцвітина 8–12 мм завдовжки, трубчасто-лійкувата, посередині звужена. Тичинки прикріплюються до трубочки нижче її середини, пиляки не висуюються з трубочки оцвітини. Цвіте у квітні–травні, плодоносить у травні–липні. Розмножується насінням та цибулинками.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Занесено до Червоного списку МСОП. Охороняють в Українському степовому (відділення «Хомутовський степ», «Кам'яні Могили»), Луганському ПЗ (відділення «Провальський степ»), РЛП «Меотида», «Зуївський», «Донецький кряж» та в ряді заказників і пам'яток природи. Рекомендується ство-

рювати заказники у місцях зростання виду, контролювати стан популяцій та вирощувати у ботанічних садах. Заборонено збирання рослин, порушення умов зростання виду, розорювання степів, надмірне випасання худоби.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Вирощують у Донецькому ботанічному саду НАН України.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Донбас заповідний. Науково-інформаційний довідник, 2003; Кондратюк, Бурда, Остапко, 1985; Кондратюк, Остапко, 1990; Определитель высших растений Украины, 1987; Остапко, 2001; Рідкісні й зникаючі рослини Луганської області, 2003; Флора УРСР, 1950.

Автори: В.М. Остапко
Фото: Ю.С. Перегрим

РЯСТКА ДВОЗНАЧНА

Ornithogalum amphibolum Zahar.

Родина Гиацинтові — Hyacinthaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення
Ендемічний вид на східній межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Пн.-Зх. Причорномор'я, Україна, Молдова, Румунія (плато Добруджа). В Україні — пд. зх. Правобережного Злакового Степу (Болградський та Ізмаїльський р-ни Одеської обл.). Адм. регіон: Од.

Чисельність та структура популяцій
Популяції нечисленні, локальні з дифузною просторовою структурою, щільність 5–20 особин на 1 м². Найвищу життєздатність мають особини виду, що трапляються в пониженнях рельєфу з вологим гумусованим і розпушеним ґрунтом. Негативний вплив на показники чисельності та життєздатності мають висока задернованість ґрунту та надмірний випас. Вікові спектри повночленні, переважають генеративні особини, кількість ювенілів незначна. Вегетативне розмноження часто пригнічене, насіннєве — задовільне.

Причини зміни чисельності
Ізольованість популяцій, послаблена конкурентоздатність сходів, знищення екологічних шляхом розорювання та заліснення територій, надмірний випас та рекреаційні навантаження.

Умови місцезростання
Степові трав'янисті, супіщані, глинисті та

кам'янисті схили, у складі угруповань кл. *Festuco-Brometea*. Позитивно реагує на розпушеність ґрунту, послаблення ценотичної конкуренції. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Геофіт. Ранньовесняний ефемероїд. Трав'яна рослина 10–20 (30) см заввишки. Цибулина яйцеподібна. Листки в прикореневій розетці, вузьколінійні, жолобчасті, зверху з білою поздовжньою смужкою. Стебло безлисте, закінчується 5–30-квітковою щиткоподібною китицею. Листочки оцвітини білі із зеленою смужкою. Квітконіжки після відцвітання спрямовані косо вгору або майже горизонтально відхилені. Плід коробочка з трьома безкрилими ребрами. Цвіте на 5–6

рік у квітні–травні, плодоносить у червні. Розмножується насінням і вегетативно (цибулинами).

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Занесено до Європейського червоного списку. Необхідні облік місцезнаходжень виду, моніторинг популяцій, створення заповідних об'єктів у локалітетах виду, вирощування в ботанічних садах та введення в культуру. Заборонено збирання, викопування цибулин, порушення умов місцезростання, заліснення ділянок, надмірний випас.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, перспективне для селекції.

Основні джерела інформації
Флора европейской части СССР, 1979; Витко, 1976; Гейдеман, Витко, Истратий и др., 1982; Европейский красный список животных и растений, 1992; Красная книга СССР, 1984; Определитель высших растений Украины, 1987; ЧКУ, 1996; Zahariadi, 1966.

Автори: Л.І. Крицька, С.Є. Дятлов
Малюнок: І.В. Маханьков

РЯСТКА БУШЕ

Ornithogalum boucheanum (Kunth) Asch.

Родина Гиацинтові — Hyacinthaceae

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення

Диз'юнктивноареальний на пн. межі поширення.

Ареал виду та його поширення в Україні

Європейсько-малоазійський. Поширений в Середній та Атлантичній Європі, на Балканах та в Малій Азії. В Закарпатті, на пд. Лісостепу, в Степу та Причорномор'ї. Адм. регіони: Зк, Кд, Дн, Пл, Хр, Дц, Лг, Од, Мк, Хс.

Чисельність та структура популяцій

Утворює розріджені, невеликі за розміром, місцями чисельні (від декількох особин до декількох десятків на 1 м²) групи.

Причини зміни чисельності

Пряме знищення місцезростань виду при проведенні земляних, сільськогосподарських та меліоративних робіт, освоєння та трансформація територій, рекреаційне навантаження, випас, зривання на букети.

Умови місцезростання

Байрачні і заплавні ліси, узлісся, чагарникові зарості, балки, вологі луки, найчастіше у долинах річок, а також рудералізовані ділянки. На вологих, влітку пересихаючих, помірно кислих, слабогумусних, глинисто-піщаних або кам'янистих ґрунтах. У Закарпатті в угрупованнях союзу *Quercion robur-petraeae*, на рівнині — *Salicion albae*, *Tilio-Acerion*, *Chelidonio-Robinion*, *Arction*, *Polygono-Chenopodion*. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Геофіт. Багаторічна трав'яна рослина 20–50 см заввишки. Цибулина яйцеподібна. Стебло прямостояче, з розеткою 3–4 (6) лінійних, жолобчастих, прикореневих листків до 2 см завширшки, які до цвітіння відмирають. Суцвіття — асиметричне гроно, з 5–20 квіток, приквітки довші від квітконіжок. Квітки до 5 см в діаметрі, дзвоникоподібні, листочки оцвітини 20–25 мм завдовжки, видовжено-ланцетні, загострені, зсередини білі, ззовні зеленкуваті, з білою облямівкою. Тичинкові нитки широко пелюсткоподібно розширені, по краях з двома зубцями, які у внутрішніх тичинок дорівнюють або перевищують пиляки, у зовнішніх — коротші. Цвіте в квітні–травні. Плодоносить у червні–липні. Розмножується насінням та вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняють в Дніпровсько-Орільському, Луганському, Українському степовому ПЗ, Чорноморському, Дунайському БЗ, НПП «Святі Гори», в ландшафтних та ботанічних заказниках. Необхідний контроль стану популяцій, створення заказників у місцях зростання. Заборонено збирання та продаж рослин, освоєння територій, надмірне випасання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Культивують у ботанічних садах.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, медоносне.

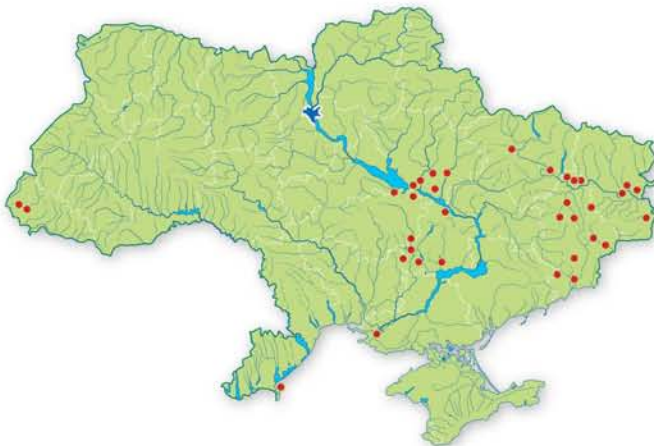
Основні джерела інформації

Байрак, Стецюк, 2005; Бурда, Остапко, Ларин, 1995; Горелова, Алехин, 2002; Крічфалушій, Вайнагій, Андрик, Дашко, 1999; Кучеревський, 2001, 2004; Малиновський, Царик, Кияк, Нестерук, 2002; Остапко, 2001; Прядко, Онищенко, Сіденко, 1999; Рідкісні рослини флори України в культурі, 1982; Ткаченко, Дідух, Генів та ін., 1998; Флора УРСР, 1950; Фодор, 1974; Margittai, 1933.

Автори: О.М. Байрак, Р.Я. Кіш,

В.І. Комендар, О.Ф. Щербаківа

Фото: О.М. Байрак, В.А. Дьяков (вставка)

РЯСТКА ГІРСЬКА

Ornithogalum oreoides Zahar.

Родина Гиацинтові — Hyacinthaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Ендемічний вид на пн.-сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Пн.-зх. Причорномор'я, Молдова, Румунія та Болгарія (плато Добруджа). В Україні — гд. зх. Правобережного Злакового Степу (Болградський, Тарутинський, Татарбунарський р-ни Одеської обл.). Адм. регіон: Од.

Чисельність та структура популяцій
Популяції нечисленні, але стійкі. Просторова структура компактно-дифузна. Щільність скупчень 10–20 особин на 1 м². В оптимальних умовах розвиваються нормальні повночленні популяції, у віковому спектрі яких переважають зрілі генеративні особини. У задернованих місцезростаннях формуються регресивні, старіючі популяції з неповночленними віковими спектрами та низькою щільністю особин. Поновлення популяцій відбувається за рахунок насінневого та вегетативного розмноження.

Причини зміни чисельності
Ізольованість популяцій, повільні темпи розвитку прегенеративних особин, їх незначна конкурентна спроможність в умовах задерніння ґрунту, послаблене вегетативне поновлення, знищення екоотопів шляхом розорювання та заліснення, надмірне випасання.

Умови місцезростання
Степові трав'янисті, глинисті, піскуваті та кам'янисті схили, зарості степових чагарників, у складі угруповань кл. *Festuco-Brometea*

(союз *Festucion valesiacaе*) та *Rhamno-Prunetea*. Позитивно реагує на розпушеність ґрунту, послаблення ценотичної конкуренції. Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Геофіт. Ранньовесняний ефемероїд. Трав'яна рослина 10–25 см заввишки. Цибулина яйцеподібна. Листки в прикореневій розетці, широколінійні (4–8 мм завширшки), плоскуватожолобчасті, без білої поздовжньої смужки. Суцвіття щиткоподібне, 5–25-квіткове, однакової з листками довжини або трохи коротше за них. Квітки 14–20 мм завдовжки, листочки оцвітини білі з широкою зеленою смужкою на зовнішньому боці. Квітконіжки після відцвітання висхідні або відхилені. Плід яйцеподібна коробочка з 6 тупуватими ребрами. Цвіте на 4–5 рік у квітні–травні, плодоносить у червні. Розмножується насінням та цибулинами.

подібна коробочка з 6 тупуватими ребрами. Цвіте на 4–5 рік у квітні–травні, плодоносить у червні. Розмножується насінням та цибулинами.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Занесений до Червоного списку МСОП. Необхідні облік місцезнаходжень виду, моніторинг популяцій, створення заповідних об'єктів та вирощування в ботанічних садах, введення в культуру. Заборонено збирання викопування цибулин, порушення умов місцезростання, заліснення ділянок, надмірний випас.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, селекційне.

Основні джерела інформації.
Флора европейской части СССР, 1979; Гейдеман, Витко, Истратий и др., 1982; Гейдеман, Николаева, 1980; Красная книга СССР, 1984; ЧКУ, 1996; Мосякін, 1999; Определитель высших растений Украины, 1987; Walter, Gillet, 1998; Zahariadi, 1966.

Автори: Л.І. Крицька, С.Є. Дятлов
Малюнок: І.В. Маханьков